

TURIZM TARAWIN RAWAJLANDIRIWDIŃ` SOCIALLIQ EKONOMIKALIQ QÁSIYETLERI

Asanova Gulnur

QQDU magistranti

Annotaciya: Ushbu maqola turizmni rivojlantirishning ijtimoiy va iqtisodiy xususiyatlariga bag'ishlangan bulib, unda shuningdek mamlakatimizda turizm sohasini barqaror rivojlantirish haqida so'z etiladi

Kalit suzlar: turizm, yalpi ichki mahsulot, xizmat kursatish, turistik marshrut, servis, transport, tarixiy yodgorlik, ma'naviy-etnik meros, turizm infratuzilmasi.

Аннотация. Данная статья посвящена социально-экономическим особенностям развития туризма, а также говорит об устойчивом развитии туризма в нашей стране.

Ключевые слова: туризм, валовой внутренний продукт, услуга, туристический маршрут, сервис, транспорт, исторический памятник, духовное и этническое наследие, туристическая инфраструктура.

Abstract. This article is devoted to the socio-economic features of tourism development, and also talks about the sustainable development of tourism in our country.

Key words: tourism, gross domestic product, service, tourist route, service, transport, historical monument, spiritual and ethnic heritage, tourism infrastructure.

Mámlekettiń sociallıq-ekonomikalıq rawajlanıwında xalıqqa xızmet kórsetiwshi tarawlardıń ornı hám roli oǵada sezilerli bolıp, bunda turizmniń áhmiyeti basqa xızmet kórsetiw tarawlarına qaraǵanda joqarı rawajlanıw dárejesi menen belgilenedi. Sol sebepli de keyingi jıllarda Ózbekstanda turizm tarawınıń rawajlanıwı menen baylanıslı bolǵan máselelerge ju`dá úlken itibar berilip, onıń turistik potencialınan nátiyjeli paydalanıw jolları qálıplestirilip atır [1].

Turizm óziniń kóp ta`repleme quramı menen jámiyet ómiriniń barlıq tarawlarına aktiv tásir ótkizip kelmekte. Ol ekonomikanıń kóplegen iskerlik tarawların rawajlandırıwǵa imkaniyatlar jaratadı. Atap aytqanda, transport tarmaqları, baylanıs, jol qurılısı, mıymanxanalar, ulıwmalıq awqatlanıw kárxanaları, kommunal xojalıǵı, xojalıq xızmet kórsetiw, servis tarawı, sawda tarmaqları hám t.b. Turizmdi rawajlandırıw bir waqıttıń ózinde ózine tán dem alıw, kewilashar mákanlar industriyasın payda etip, óz ornında sayaxatshılardıǵa sapalı xızmet kórsetiw menen

baylanisli bir qatar tarawlardı qamtıp alǵan bolıp tabıladı. Turizm tarawı házirgi kúnde jáhándegi eń paydalı tarawlardan biri bolıp, onıń ma`mleket ekonomikasındaǵı úlesi barǵan sayın artıp barmaqta. Sol sebepli kóplegen mámleketler turizm salasın rawajlandırmaqta. Atap aytqanda mámleketimizde de bul tarawdı rawajlandırıwǵa ayrıqsha itibar berilmekte.

Ózbekstan bay turistik potencialǵa hám turizm tarawın rawajlandırıwdıń barlıq múmkinshiliklerine iye, sol sebepli mámleketimizde turizm salasın rawajlandırıw ushın túrli ilajlar, Prezidentimiz qarar hám pa`rmanlari islep shıǵılıp ámelge asırılmaqta [2].

Ózbekstan Respublikası Prezidenti Sh. M. Mirziyoevтин` 2018-jil 3-fevraldaǵı "Ózbekstan Respublikasınıń sayaxatshılıq potencialın rawajlandırıw ushın qolay shárt-shárayatlar jaratıw boyınsha qosımsha ilajlar tuwrısında" PF5326-sanlı Pármanı, 2018-jil 6- fevraldaǵı "Ózbekstan Respublikası turizm potencialın rawajlandırıw ushın qolay sharayatlar jaratıw boyınsha qosımsha ilajlar tuwrısında"ǵı PQ-3509 sanlı hám " Ózbekstan Respublikası Mámleket múlki komitetiniń turizmdi rawajlandırıw boyınsha iskerligin jánede jetilistiriw ilajları tuwrısında" PQ-3510 sanlı Qararlari, 2018-jil 7-fevral daǵı "Ishki turizmdi jedel rawajlandırıw ilajları tuwrısında" PQ-3514 sanlı Qararı, 2019-jil 5-yanvardaǵı "Ózbekstan Respublikasında turizmni jedel rawajlandırıwǵa baylanisli qosımsha ilaj ta`dbirler tuwrısında"ǵı PF-5611 sanlı Pármanı, 2020-jil 28-maydaǵı PF-6002-sanlı «Koronavirus pandemiyasınıń unamsız tásin kemeytiw ushın turizm salasın qollap quwatlawǵa tiyisli keshiktirip bolmaytuǵın ilajlar tuwrısında"ǵı Pármanı, 2020-jil 19-iyundaǵı PQ-4755-sanlı "Turizm salasın sanitariya -epidemiologikalıq qawipsizliktiń kúsheytirilgen rejimi talaplarına qatań ámel etken halda rawajlandırıwǵa tiyisli qosımsha ilajlar tuwrısında"ǵı sheshimi, 2021-jil 9-fevral daǵı PF-6165-sanlı "Ózbekstan respublikasında ishki hám zıyarat turizmin jáne de rawajlandırıw tádbir ilajları tuwrısında"ǵı Pármanı usılar qatarinan bolıp tabıladı. Insaniyat ta`repinen tán alinip atırǵan júzlegen tariyxıy esteliklerimiz, tawlar, sahra hám shóllerdi óz ishine alǵan gozzal hám ayrıqsha tábiyatı, mámleketimizde jasap atırǵan xalıqlardıń ruwxıy etnikalıq miyrasları sıyaqlılar dúnyanıń túrli múyeshlerinde jasap atırǵan xalıqlardı Ózbekstanǵa tartpaqta. Sol sebepli, mámleketimizde regionlar kesiminde turizm salasın rawajlandırıwda izertlew, olardıń mashqala hám kemshiliklerin úyreniw, rawajlandırıwdıń basli baǵdarların belgilep alıw, regionnalıq turizmdi rawajlandırıwdıń sociallıq-ekonomikalıq mexanizmlerin jetilistiriw sıyaqlılar eń a`hmiyetli máseleler qatarına kiredi [3].

Házirgi kúnde Turizm tarawın rawajlandırıw ha`m onı basqarıwdağı mashqala onı xalıq aralıq standartlarğa maslastırıwdan, basqarıw hám rawajlandırıwdıń tiykarǵı baǵdarlarınan biri bolǵan turizm tarawın rawajlandırıw programmaların islep shıǵıwdan, onı nátiyjeli joybarlaw, turistik kárxanalar iskerligin shólkemlestiriwde shet el tájiriybelerin úyreniw hám olardan mámleketimiz sharayatında paydalanıw mexanizmlerin islep shıǵıwdan ibarat. Turizmdi rawajlandırıwdıń ekonomikalıq-socialıq wazıypası usıdan ibarat, ol regionlarda turizm menen sheriklikte islep atırǵan iskerlik túrlerinin` rawajlanıwına, region xalqınıń jasaw dárejesi hám sapasın asırıwǵa, socialıq-ekonomikalıq infrastrukturasin rawajlandırıwǵa járdem beredi. Atap ótiw kerek, regionlarda turizm salasın turaqlı rawajlandırıw JIO`ge tuwrıdan-tuwrı tu`sim etiwinen tısqarı, tavar hám xızmetlerge bolǵan ekilemshi talaptı qandırıw menen birge óz-ara bir-birine jaqın bolǵan tarawlardıń rentabelligin asırıp baradı. Turizm bazarlarında mıymanxana xojalıǵı hám awqatlanıw kárxanalarına, sanatoriya kurort tarmaqlarına, sonıń menen birge, turizmnin` basqa iskerlik tarawlarına jumısshı kúshi talap etedi. Sol sebepli turizm iskerligi xalıqtı jumıs penen támiyinlewge kómeklesedi. Pútkil dunya turistik shólkeminiń maǵlıwmatlarına qaraǵanda turizm salasında jaratılǵan 100 dana jumıs orni basqa tarawlarda 150 dana jumıs orni jaratılıwına sebep boladı. Bul tarawda izertlewler alıp barıp atırǵan izertlewshilerdiń pikirlerine kóre tarawda jaratılǵan 1 jumıs orni basqa uqsas tarawlarda 7 dana jumıs orınlarına shekem payda etiwı múmkin. Atap aytqanda, sawda, jaylastırıw, awqatlandırıw, transport, bank, qamsızlandırıw, medicinalıq xızmetler hám basqalar. Turizm bazarlarında turistik tovarlar hám xızmetlerdi import, usınıń menen bir qatarda eksport qiliw processleri ámelge asiriladı.

Turistik tovar hám xızmetlerdi import qiliw processinde usı mámleket ekonomikasınıń aktiv ekinshi jaǵdayda bolsa passiv túri tuwrısında gáp baradı. Tarmaqtıń ayırıqsha qásiyetlerinen biri sonnan ibarat, turistik tovarlar hám xızmetler eksport qiliniliwında shetke shıǵarılmaydı bálki, turistlerdi qabil etiwshi mámlekettiń ózinde paydalanıladı. Turizm regionlarda iskerlik kórsetip atırǵan kishi biznes kárxanalarına unamlı tásir kórsetedi, jergilikli infrastrukturaniń rawajlanıwına sharayat jaratadı hám xalıq dáramatların asıradı. Basqa tarmaq hám tarawlar xızmetleri menen baylanıslı túrde xızmet kórsetiw tarmaǵın jaratıw, olardıń rawajlanıwın tezlestiriw hámde ekonomikanı diversifikatsiyalaw imkaniyatın beredi. Turizmnin` usı tarawına qánigelesken region hám mámleketlerge milliy paydanı qayta bólistiriw múmkinshiligin jaratadı.

Turizmda rawajlandırılıw kóplegen alıstağı xalqı kem hám sanaatı tómen dárejede rawajlanıp atırǵan biraq óziniń tábiyatı, tariyxıy-mádeniy ob'ektleri menen ózine tartatuǵın aymaqlardıń joqarı pát penen ekonomikalıq ósiwin támiyinleydi. Investitsiyalardı ózine tartıw, turizmnin` dinamikalıq túrde rawajlanıwı hámde sarplanǵan aqshalardıń tez hám joqarı dárejedeги paydalılıǵın támiyinleydi [4].

Áyne usı elementler turizmnin` tiykarǵı resurslar bazasın payda etip, turistik xızmetler sapasınıń ayırıqshalıǵı hám ózine tartıwın asıradı.

Ulıwma alǵanda turizm mámleket ekonomikasına unamalı tásir kórsetip, olardıń ekonomikalıq rawajlanıwın támiyinleytuǵın tiykarǵı katalizator wazıypasın atqaradı. Joqarıdaǵılardan kelip shıqqan halda mámleketimizde turizm tarawın turaqlı rawajlandırılıw, onı jańa basqıshlarǵa alıp shıǵıw, JIO`degi úlesin asırıw hám xızmetler sapasın asırıwda tómendegi islerdi ámelge asırıw maqsetke muwapıq dep esaplaymız:

–turistik iskerlikti joybarlaw hám rawajlandırılıwǵa jergilikli jámiyetshilik hám jergilikli hákimiyattı tartıw, jergilikli xalıq párawanlıǵının` asıwı, salıq, bajıxana xızmeti menen baylanıslı hám basqa turizmnin` rawajlanıwına tosqınlıq etetuǵın qıyınshılıqlardı jeńip ótiw;

–turizm xızmetler bazarında iskerlik ju`rgiziwshi xızmetkerlerdiń kásiplik mamanlıǵın asırıw sistemasın jetilistiriw, regionlardı ózlerindegi turistik resurslar menen analiz qılıw, tarawdı rawajlandırılıw boyınsha anıq ilajlar programmasın islep shıǵıwdı jánede jedellestiriw hám olardıń atqarıwı boyınsha qadaǵalawdı kúsheytıw;

–turistik ónimlerdi milliy hám xalıq aralıq turizm bazarına shıǵarıw, milliy hám ózine tartatuǵın turistik ónimler jaratıw boyınsha marketing iskerligin ámelge asırıw hámde marketing izertlewlerinen paydalanıwdı jetilistiriw;

–taraw ushın mámleket da`stu`rlerine uyqas hám búgingi kún talaplarına juwap beriwshi kadrlardı tayarlaw, olardıń bilim hám ilmiy tájriybelerin asırıw maqsetinde xalıq aralıq tájriybeler almasıwın jolǵa qoyıw.

Paydalanılǵan ádebiyatlar:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 29 октябрдаги ПФ-6097-сон “Илм-фанни 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида” ги Фармони
2. Халмуратов, К. П. "Қорақалпоғистон республикасида хизматлар соҳасида давлат-хусусий шерикчилигининг ташкилий-иқтисодий механизмини такомиллаштириш." Иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа докторлиги (PhD) диссертацияси. Нукус (2021).
3. Xalmuratov K. Issues of application of puplic-private partnership mechanism in educational services sphere. Psychology & education (Bi-Monthly Journal) 2021 йил январь.
4. Xalmuratov K.P. Xalmuratova A. Erkinova D. Ózbekstanda turizm tarawın rawajlandırıwdıń tiykarǵı baǵdarları. Akademik Charjaw Abdirovtıń tuwılǵanına 90 jil tolıw múnásibetine baǵıshlanǵan “Házirgi zaman ilimi hám bilimlendiriwiniń áhmiyetli mashqalaları” atamasındaǵı xalıqaralıq ilimiy-ámeliy konferenciyası, 2023